

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu

Izvješće o procjeni provedbe

rujan 2022.

3	Autori i suradnici
5	Uvod
7	Ukupna provedba SUP Direktive diljem Europe
9	Tržišna ograničenja (zabrane) diljem Europe
13	Postizanje smanjenja potrošnje diljem Europe
24	Označivanje i mjere podizanja svijesti
27	Proširena odgovornost proizvođača
32	Opći zaključak
33	Reference i reference za pojedine zemlje

Autori_ ce:

Larissa Copello (Zero Waste Europe),
Gaëlle Haut (Surfrider Europe),
Frédérique Mongodin (Seas At Risk)

Recenzentica:

Justine Maillot
(savez Rethink Plastic)

Oblikovanje:

Niamh Cullen
(savez Rethink Plastic)
www.blushcreate.com

Datum objave:

rujan 2022.

Suradnici_e:

Anna Leitner (Global2000, Austrija), Lucia Badea (volonterka), Piotr Barczac (Europski ured za okoliš), Petra Bayerova (volonterka), Diane Beaumenay-Joannet (Surfrider Francuska), François Benoy (zastupnik, Luksemburg), Marijke Boonstra (Zaklada North Sea, Nizozemska), Nathan Brison (volonter), Anna Cruz Puig (volonterka), Xavier Curto-Zafra (Surfrider Espana), Laura Dirix (volonterka), Stefania Di Vito (Legambiente, Italija), Ana Dorofte (volonterka), Tira Elgabaili (volonterka), Yaroslav Fedosov (volonter), Susana Fonseca (ZERO, Portugal), Barbora Grexa (volonterka), Raffaella Giugni (Marevivo, Italija), Ana Gutierrez Dewar (Retorna, Španjolska), Aarne Hakomaki (volonter), Mette Hoffgaard Ranfelt (Danmarks Naturfredningsforening), Triin Toomesaar (Zaklada Let's Do It, Estonija), Janine Korduan (BUND, Njemačka), Jaka Kranjc (udruga Ekologi brez meja, Slovenija), Tea Kuzmičić (Sunce, Hrvatska), Pilar Marin (Oceana, Španjolska), Stefanie May (volonterka), Ana Mileusnić (Zelena akcija / Friends of the Earth Hrvatska), Valentina Munoz (Sciaena, Portugal), Katri Nykänen (volonterka), Mindy O'Brien (Voice Ireland), David Pfender (NABU), Svenja Schwartz (volonterka), Evgenia Skoufi (Ecological Recycling Society, Grčka), Antonia Stefanov (volonterka), Asa Stenmarck (Naturvardsverket, Švedska), Sofia Tajahuerce (volonterka), Linea Therkelsen (Plastic Change, Danska), Eleonora Yosifova (ZaZemiata, Bugarska), Bezawit Zegeye (volonterka).

Uvod

U lipnju 2019. godine EU je formalno usvojio prvi ikad zakon za suzbijanje jednokratne plastike (engl. *single-use plastics* – SUP): Direktivu (EU) 2019/904 o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš (u daljnjem tekstu „Direktiva”, „tekst EU-a” ili „SUP Direktiva”), čime je nadahnuo i druge zemlje na donošenje takvih zakona u drugim dijelovima svijeta.

Rijetko kad je neka europska direktiva dobila toliku medijsku pokrivenost i pozornost na razini cijele Europe. To je bila prva direktiva EU-a koja je od država članica počela zahtijevati zabranu niza plastičnih proizvoda poput određenih jednokratnih plastičnih predmeta i oksorazgradive plastike, vodeći pritom računa o tome da za njih postoje zamjenski proizvodi koji su lako dostupni i cjenovno pristupačni.

Što se tiče proizvoda koji nisu zabranjeni, fokus je na mjerama sprječavanja otpada kao što su smanjenje potrošnje, zahtjevi za označavanjem i određenim dizajnom proizvoda te poboljšanje gospodarenja otpadom.

SUP Direktiva primjenjuje se na jednokratne predmete popisane u prilogama Direktive, uključujući jednokratne predmete od bioplastike i/ili predmete koji su biorazgradivi ili kompostabilni, kao i one od različitih materijala (višeslojnih ili kompozitnih) poput plastificiranog papira ili tetrapaka obloženog plastikom.

Ovo izvješće pruža pregled napretka država članica EU-a u prenošenju Direktive EU-a i usvajanju mjera na nacionalnoj razini. Podaci u ovom izvješću ažurirani su s obzirom na stanje do srpnja 2022.

Informacije predstavljene u ovom izvješću rezultat su zajedničkog rada saveza Rethink Plastic i pokreta Break Free From Plastic te dolaze iz triju glavnih izvora:

- Ankete i vježbe prikupljanja podataka koje su provele organizacije Seas At Risk, Surfrider Europe i Zero Waste Europe i u kojima su sudjelovale organizacije i volonteri koji prate provedbu Direktive u svojim zemljama.
- Internetskih stranica nacionalnih tijela javne vlasti i usvojenih nacionalnih zakonodavnih akata.
- Našeg prethodnog izvješća o procjeni, provedenog i objavljenog 2021.

Ovo izvješće sastoji se od pet odjeljaka, pri čemu 1. poglavlje detaljno opisuje opće stanje provedbe Direktive diljem Europe u 27 različitih država članica EU-a, a sljedeća poglavlja istražuju četiri od niza mjera koje je Direktiva uvela, točnije **tržišna ograničenja, smanjenje potrošnje, podizanje svijesti i mjere označivanja te proširenu odgovornost proizvođača.**

Te su mjere odabrane ili zato što se mogu ocijeniti u smislu njihove realizacije i razine ambicije ili zato što bi se mišljenje o njihovoj provedbi na terenu moglo podijeliti s obzirom na vremenski raspored SUP Direktive.

Izvješće nastoji pružiti detaljnu analizu **položaja država članica EU-a u njihovom prenošenju SUP Direktive, kao i razine njihovih ambicija u postizanju ciljeva SUP Direktive i suočavanju s problemom onečišćenja plastikom.** Izvješće ističe **najbolje prakse** pri provedbi različitih odredbi Direktive, istovremeno upozoravajući na **problematična izuzeća ili nedostatke kako bi manje napredne zemlje dobile podršku u pronalaženju rješenja.**

1. Ukupna provedba SUP Direktive diljem Europe

Tri godine nakon usvajanja Direktive o plastici za jednokratnu uporabu te godinu dana nakon završetka razdoblja prenošenja i naše procjene iz 2021., ova nova procjena pokazuje kakav je napredak ostvaren na svim poljima.

Prema našem prethodnom izvješću o procjeni iz 2021., tek je nekolicina zemalja u potpunosti istražila potencijal SUP Direktive za postupno isključivanje jednokratne plastike i učinkovito sprječavanje onečišćenja plastikom do službenog roka za provedbu Direktive o plastici za jednokratnu uporabu. U srpnju 2021. većina je zemalja ili usvojila samo najosnovnije zahtjeve za usklađivanje s Direktivom ili im je nedostajala neka od mjera (npr. u vezi s proširenom odgovornošću proizvođača) da bi bila usvojena.

Proces tranzicije još uvijek je bio u tijeku ili u brojnim zemljama nije ni započeo. Ipak, neke su si zemlje zadale jasan put za prelazak s jednokratne plastike i promicanje višekratnih proizvoda i rješenja te su usvojile (ili su bile u postupku usvajanja) kvantitativno smanjenje jednokratne plastike, dodatna ograničenja jednokratne plastike i/ili ciljeve za ponovnu uporabu.

Otad su neke države članice, **poput Francuske, Grčke, Luksemburga, Švedske, Irske, Cipra i Portugala**, usvojile ambiciozne mjere i iskoristile svoju obvezu prenošenja SUP Direktive kako bi se uhvatile u koštac s izazovom onečišćenja plastikom. Međutim, neke države članice i dalje zaostaju s provedbom Direktive godinu dana nakon službenog roka za prenošenje. Ustvari, u siječnju 2022. Komisija je u svojoj bazi podataka o prekršajima javno objavila da je poslala 16 službenih opomena 16 država članica zbog nedostatka prijenosa SUP Direktive: **Belgiji, Cipru, Hrvatskoj, Češkoj, Estoniji, Finskoj, Irskoj, Latviji, Litvi, Luksemburgu, Malti, Poljskoj, Portugalu, Slovačkoj, Sloveniji i Španjolskoj**. U međuvremenu su od naše zadnje procjene države članice poput **Slovačke i Španjolske** uhvatile korak s prenošenjem svojih obveza i napokon su završile postupak prilagodbe svojih prenesenih zakona na nacionalnoj razini. Druge su države neambiciozne u svojoj provedbi Direktive te i dalje nisu usvojile sve potrebne mjere, dok ih je nekoliko usvojilo štetne mjere ili izuzeća, kršeći Direktivu.

Kao što smo predvidjeli u svojem izvješću iz 2021., **Češka** je zakasnila na rok EU-a. Zakon je tek usvojen i stupit će na snagu u listopadu 2022. Zakonodavstvo u **Poljskoj** također jako kasni i još uvijek mora proći kroz zakonodavni proces. U **Finskoj i Estoniji** prenošenje napreduje i očekuje se da će cjelokupni zakonodavni paket biti usvojen do kraja 2022.

Direktiva je u **Mađarskoj, Rumunjskoj, Hrvatskoj, Bugarskoj i Slovačkoj** prenesena, ali s minimalnim ambicijama te su neke od ključnih mjera previđene (smanjenje potrošnje, proširena odgovornost potrošača, podizanje svijesti).

To nije u skladu s činjenicom da su Europljani zabrinuti zbog utjecaja svakodnevnih proizvoda od plastike na okoliš i da su izrazili želju za time da nacionalna tijela i tijela EU-a učine više za zaštitu okoliša putem strože zakonodavne kontrole i većeg nadzora EU-a nad provedbom u državama članicama (istraživanje Eurobarometra).

Status provedbe po mjeri

Napomena: većina je država članica EU-a već prenijela Direktivu i već provodi prvi set mjera (članci 4., 5., 7. i 10.), no ovdje možemo procijeniti samo status prenošenja drugih mjera (članak 6., 8. i 9.) koje će stupiti na snagu u 2024. te nacрте zakona za države koje nisu završile svoj postupak prenošenja.

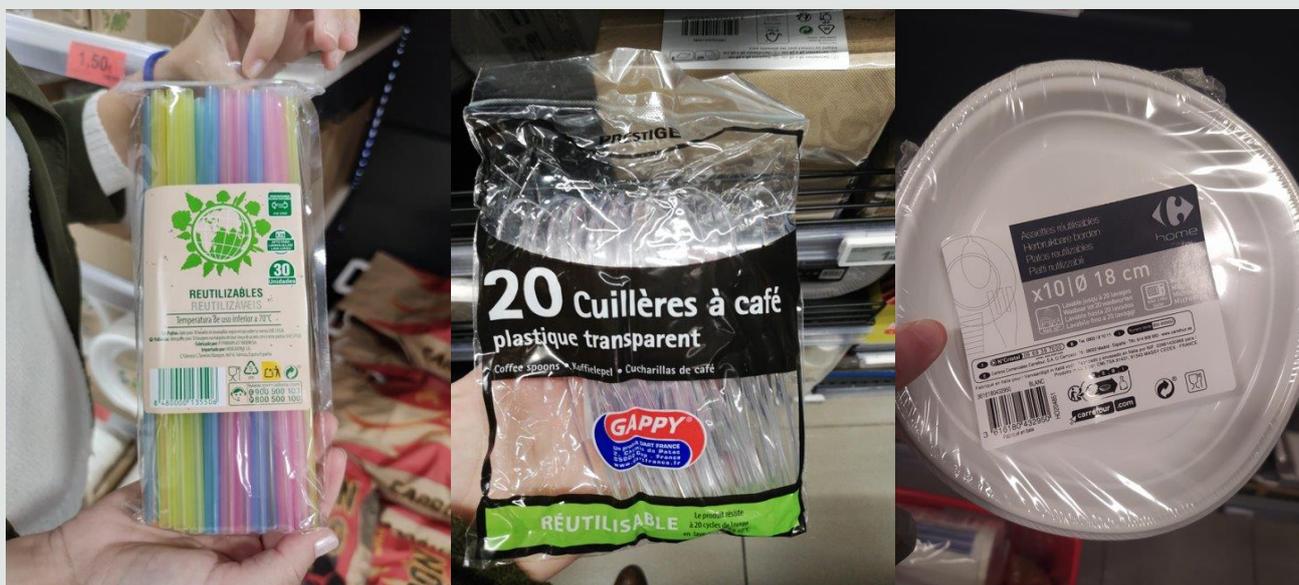
Država članica	Čl. 4. Smanjenje potrošnje	Čl. 5. Zabrane	Čl. 6. – 7. Dizajn – označivanje	Čl. 8. Proširena odgovornost proizvođača	Čl. 9. Odvojeno prikupljanje	Čl. 10. Podizanje svijesti	Ukupne nacionalne ambicije
Austrija	Green	Green	Green	Red	Green	Green	Yellow
Belgija	Yellow	Green	Green	Yellow	Red	Red	Yellow
Bugarska	Red	Yellow	Green	Red	Red	Green	Red
Hrvatska	Red	Yellow	Green	Red	Green	Red	Red
Cipar	Green	Green	Green	Green	Yellow	Yellow	Green
Češka*	Red	Green	Green	Yellow	Green	Red	Yellow
Danska	Yellow	Green	Green	Green	Green	Yellow	Green
Estonija*	Yellow	Green	Green	Red	Green	Green	Yellow
Finska*	Red	Green	Green	Yellow	Green	Red	Red
Francuska	Green	Green	Green	Green	Yellow	Yellow	Green
Njemačka	Yellow	Green	Green	Yellow	Green	Red	Yellow
Grčka	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow	Green
Mađarska	Red	Green	Green	Red	Green	Red	Red
Irska	Yellow	Green	Green	Yellow	Green	Yellow	Yellow
Italija	Yellow	Red	Green	Red	Yellow	Yellow	Yellow
Latvija	Green	Green	Green	Yellow	Green	Green	Green
Litva	Red	Green	Green	Green	Green	Yellow	Yellow
Luksemburg	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow	Green
Malta	Yellow	Green	Yellow	Yellow	Green	Yellow	Yellow
Nizozemska	Red	Green	Green	Yellow	Green	Yellow	Yellow
Poljska*	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red
Portugal	Green	Green	Green	Yellow	Yellow	Green	Green
Rumunjska	Yellow	Yellow	Yellow	Green	Yellow	Red	Red
Slovačka	Yellow	Green	Red	Red	Green	Red	Red
Slovenija	Yellow	Green	Yellow	Green	Yellow	Green	Green
Španjolska	Green	Green	Green	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Švedska	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow	Green

2. Tržišna ograničenja (zabrane) diljem Europe

Člankom 5. SUP Direktive od srpnja 2021. godine uvedene su zabrane za oksorazgradivu plastiku u sljedećim proizvodima: štapići s pamučnom vatom, pribor za jelo (vilice, noževi, žlice, štapići), žličice za napitke, slamke, tanjuri, štapovi balona te spremnici za hranu, spremnici za napitke i čaše od ekspaniranog polistirena. Direktivom su predviđena izuzeća od ovih zabrana za štapiće s pamučnom vatom i slamke koji se upotrebljavaju u medicinske svrhe (tj. kada se upotrebljavaju kao medicinske naprave).

U konačnici su te mjere prilično dobro prenesene u zakonodavstvo različitih država članica. Gotovo su sve države članice od riječi do riječi kopirale popis predmeta i tekst Direktive EU-a.

Neke države članice iskoristile su (ili planiraju iskoristiti ako su i dalje u postupku prenošenja Direktive) svoju obvezu prenošenja SUP Direktive kako bi preispitale način na koji su pristupile ciljevima smanjenja potrošnje postavljenim u Direktivi o plastičnim vrećicama i uvele (dodatna ili nova) tržišna ograničenja za sve ili neke jednokratne plastične vrećice. To je primjerice bio slučaj kod Belgije, Bugarske, Hrvatske, Njemačke, Italije (koja je već uvela iznimku za kompostabilne vrećice), Malte, Mađarske i Portugala gdje se tržišna ograničenja odnose i na određene vrećice, dok se u Cipru o tome još uvijek raspravlja. Druge države članice uvele su dodatne zabrane pored onih koje zahtijeva tekst EU-a. Npr. Španjolska je zabranila mikročestice koje se namjerno dodaju (nekim) proizvodima, a Francuska i Grčka zabranile su jednokratne spremnike za napitke i hranu koji su napravljeni od plastike. Za više detalja o dodatnim zabranama plastike za jednokratnu uporabu, pogledajte 3. poglavlje o mjerama smanjenja potrošnje.

Primjeri „višekratnog” pribora od jednokratne plastike pronađeni u Belgiji, Francuskoj, Španjolskoj i zabilježeni u kampanji zaklade Surfrider „Single Use Rebellion – S.U.Re”

Kasno prenošenje

Neke europske zemlje još uvijek nisu do kraja uključile SUP Direktivu u nacionalni zakon, kao što je prikazano u 1. poglavlju – ili su prenijele SUP Direktivu kasno, nakon roka u srpnju 2021., zbog čega je odgođeno i stupanje na snagu zabrana za jednokratnu plastiku koje su zajedno s mjerama podizanja svijesti i označivanja prve mjere koje je potrebno provesti prema vremenskom rasporedu SUP Direktive.

Nepravilno prenošenje

Dvije zemlje promijenile su popis predmeta koje je potrebno zabraniti i uvele su izuzeća. Rumunjska je uvela izuzeća pri definiranju jednokratnih plastičnih štapića i žličica za napitke na koje se odnose zabrane, isključujući žličice za napitke koje se upotrebljavaju u medicinske svrhe ili koje upotrebljavaju zdravstveni radnici u te svrhe kao i jednokratne plastične štapiće za jelo koje upotrebljavaju pružatelji forenzičkih usluga ili koji se upotrebljavaju u znanstvene svrhe (dijagnostika, obrazovanje ili istraživanje). Italija se istaknula uvođenjem iznimaka za mjere iz članka 5. Direktive o plastici za jednokratnu uporabu koje se odnose na biorazgradivu i kompostabilnu plastiku certificiranu u skladu s europskim standardom UNI EN 13432 za jednokratnu plastiku s manje od 10 % plastike. Time je, usprkos smjernicama Europske komisije i pozivima koje je Europska komisija uputila NVO-ovima da uklone iznimke, Italija prekršila Direktivu EU-a.

Jedna država, Malta, prvo je uvela zabranu uvoza i proizvodnje umjesto da je na cijelom tržištu uvela ograničenje svih jednokratnih plastičnih proizvoda na koja se odnosi zabrana, kao što je to zahtijevao tekst EU-a. To je učinila tek krajem 2021. kad je stupila na snagu zabrana nabave, distribucije i uporabe predmeta od plastike za jednokratnu uporabu koji su obuhvaćeni člankom 5. SUP Direktive od veljače 2022.

Neprovođenje mjera i prakse *greenwashinga*

Kad je riječ o provođenju ovih mjera, istraga EU-a i kampanje Single-Use Rebellion (S.U.Re) otkrila je da su neki od jednokratnih plastičnih predmeta koji su zabranjeni Direktivom o plastici za jednokratnu uporabu u 2022. godini još uvijek u optjecaju u fizičkim i internetskim trgovinama. To je posljedica nekoliko problema povezanih s tvrtkama koje pribjegavaju različitim strategijama kako bi zaobišle zakone i nastavile plasirati takvu plastiku.

Kampanja S.U.Re trajala je od 13. rujna do 28. studenoga 2021. Tom kampanjom i uz pomoć pokreta Break Free From Plastic u Europi, zaklada Surfrider Europe i njezini partneri pozvali su zajednicu volontera, podržavatelja, NVO-ova i građana da **putem internetske platforme prijavljuju sve jednokratne predmete od plastike koji su zabranjeni SUP Direktivom i koje i dalje pronalaze u trgovinama i supermarketima. Nakon tri mjeseca mobilizacije zaprimljeno je ukupno 300 datoteka s podacima.** Nakon te mobilizacije i na temelju dokaza o povredi Direktive, tijekom Europskog tjedna smanjenja otpada (engl. *European Week for Waste Reduction – EWWR*) objavljena su tri kratka videa koja objašnjavaju strategije zaobilaznja mjera pri prodaji bioplastike, korištenje marketinga za širenje *greenwashinga* (lažno zelenih rješenja) i rasprodaju zaliha. **Njihova svrha bila je obavještavanje građana i pozivanje tvrtki da prestanu prodavati takve plastične predmete**, da se prebace na višekratne zamjenske proizvode i prodaju u rinfuzi te da pružaju kupcima jasne informacije. **Na temelju tih rezultata i izvješća poslan je i dopis Komisiji u kojem se poziva na bolju kontrolu provedbe SUP Direktive.**

Uočeno je da se počeo pojavljivati niz plastičnih proizvoda za jednokratnu uporabu koji trebaju biti zabranjeni ili se njihova uporaba mora smanjiti, a koji nose oznaku za višekratnu uporabu, iako je riječ o predmetima koji se vjerojatno neće prati ili ponovno upotrebljavati.

Članica pokreta BFFP Europe i pokreta Zero Waste Europe, organizacija Zero Waste Francuska, napravila je test u kojem su njezini članovi pokušali jesti iz jednokratne plastike koja se prodaje kao višekratna, a nosi oznaku koja navodi da se može prati više od 20 puta. Jeli su iz tih tanjura i stavili ih u perilicu za posuđe. Njihov test otkrio je da su nakon prvog pranja tanjuri izašli blago deformirani i ulupljeni te da ih većina nakon 10 uporaba napukne ili preuzme boju tragova masnoće koje ostavlja hrana koju su sadržavali.

Osim toga, u nekim zemljama određena količina bioplastike i/ili biorazgradive plastike i dalje ilegalno dostupna u supermarketima ili restoranima, unatoč jasnoj zabrani europske Direktive i kao što je potvrđeno Smjernicama (Smjernice Komisije o plastičnim proizvodima za jednokratnu uporabu u skladu s Direktivom (EU) 2019/904 (2021/C 216/01)), koje su usvojene kako bi pojasnile definicije. Često se ti predmeti potrošačima predstavljaju kao zelene alternative.

Primjeri „višekratnog“ pribora od jednokratne plastike pronađeni u Belgiji, Francuskoj, Španjolskoj i zabilježeni u kampanji zaklade Surfrider „Single Use Rebellion – S.U.Re“

Posljedično se tvrdilo da je većina nezakonite jednokratne plastike koja je prijavljena u kampanji S.U.Re 100 % prirodna, bez plastike i/ili višekratna.

Povrh toga, u pojedinim su se državama neke privatne tvrtke okoristile u prijelaznom razdoblju u kojem je bila dozvoljena rasprodaja postojećih zaliha i nije bilo moguće provjeriti jesu li poštivani uvjeti pod kojima je prijelazno razdoblje odobreno na razini EU-a. To je tek mali broj država uključio u svoje nacionalne zakone, ostavljajući brojnim tvrtkama puno prostora za slobodno tumačenje je li im odobreno prijelazno razdoblje za rasprodaju zaliha, pri čemu su mnoge protumačile da jest. Tek je nekolicina država imala specifikacije u svojim nacionalnim zakonima.

Te specifikacije nisu uvijek bile u skladu sa smjernicama Europske komisije o zalihama. Primjerice, Bugarska u svojem zakonu o prenošenju spominje da se sve zalihe mogu rasprodati do isteka, bez postavljanja točnog datuma završetka.

Pokazalo se da značajan broj malih tvrtki, bilo da su etablirane ili prisutne na tržnicama i događajima, kao i hoteli, nastavljaju nuditi i/ili prodavati plastiku za jednokratnu uporabu koja je zabranjena Direktivom EU-a. Ako se može vjerovati u njihovo poznavanje zakonodavstva, javna tijela vlasti imaju važnu ulogu u osiguravanju da svi znaju pravila i da ih se pridržavaju.

Primjeri ilegalnog pribora za jelo od jednokratne plastike pronađeni u Grčkoj, Bugarskoj, Belgiji i Rumunjskoj, prijavljeni kampanji S.U.Re

Iako se zabrane odnose na sve plastične predmete za jednokratnu uporabu obuhvaćene člankom 5. Direktive, bez obzira na to jesu li proizvedeni na tržištu EU-a ili uvezeni ili dostupni u trgovinama ili na internetu, kampanja S.U.Re otkrila je da se mnogi predmeti koji su inače obuhvaćeni nude za prodaju na internetskim stranicama namijenjenim tržištu EU-a. Određeni broj uvoznih proizvoda, posebice egzotičnih namirnica, također se još uvijek prodavao u trgovinama na europskom tlu. Ova zapažanja također dovode u pitanje kvalitetu kontrole koju provode nacionalna tijela vlasti, a koja je ključna za pravilnu primjenu Direktive. Osim što su učinkovite u smanjivanju onečišćenja jednokratnom plastikom, zabrane su se pokazale kao mjere koje je jednostavno prenijeti. Potpuna provedba glavnih mjera zabrane i njihova primjena ključna su pitanja kojima se institucije EU-a moraju ozbiljno pozabaviti. To je zadatak samih država članica EU-a i Komisije koja ima odgovornost nadgledati primjenu zakona EU-a, osobito kada se kršenja teksta EU-a pojave u fazi prenošenja, kao što je to slučaj u Italiji.

3. Postizanje smanjenja potrošnje diljem Europe

Povrh tih zabrana, članak 4. SUP Direktive od država članica zahtijeva da „poduzmu mjere koje su potrebne za postizanje ambicioznog i trajnog smanjenje potrošnje spremnika za hranu i čaša za piće (i njihovih čepova i poklopaca).” Prema Direktivi, „te mjere postići će mjerljivo kvantitativno smanjenje potrošnje (...) do 2026. u odnosu na 2022.” Takva opća mjera, pod uvjetom da se provodi s velikim ambicijama, može se pokazati vrlo snažnim alatom za smanjenje potrošnje, s obzirom na to da je prema zakonodavstvu EU-a o zaštiti okoliša državama članicama dopušteno nadilaženje minimalnih zahtjeva utvrđenih na razini EU-a kako bi obuhvatile više predmeta, ako oni uzrokuju važan izvor onečišćenja na nacionalnoj razini.

Države članice također mogu slobodno birati mjere koje će provesti u svojoj zemlji u skladu s posebnim nacionalnim kontekstom, no Direktiva navodi da države članice EU-a mogu usvojiti sljedeće mjere (između ostalih) kako bi postigle to smanjenje:

- Dodatne zabrane na nacionalnoj razini za predmete od jednokratne plastike koji nisu zabranjeni, kao što su čaše i spremnici za hranu za van.
- Nacionalne ciljeve za smanjenje potrošnje.
- Mjere koje osiguravaju da su višekratne alternative za jednokratne plastične čaše i spremnike za hranu dostupne krajnjem potrošaču na mjestu prodaje.
- Gospodarske instrumente kao što su porezi na ambalažu za jednokratnu uporabu ili instrumente koji osiguravaju da se proizvodi za jednokratnu uporabu krajnjem potrošaču ne daju besplatno na prodajnom mjestu.
- Marketinška ograničenja kako bi se osiguralo da se jednokratne plastične čaše i posude za hranu zamijene alternativama koje se mogu višekratno upotrebljavati ili ne sadrže plastiku.

Dodatne zabrane određenih jednokratnih proizvoda i ambalaže:

Od mjera koje su države članice provele dosad, najviše obećavaju one koje kombiniraju nekoliko razina ambicija.

1 – Dodatne zabrane određenih jednokratnih proizvoda i ambalaže:

Luksemburg je usvojio dvije dodatne zabrane:

- dodatnu zabranu na ambalažu od jednokratne plastike za svježe voće i proizvode: od 1. siječnja 2023. jednokratna plastična ambalaže bit će zabranjena za popis voća i povrća (samo ispod 1,5 kg).
- dodatnu zabranu plastike za jednokratnu uporabu na javnim događajima od 1. siječnja 2023., koja se odnosi na pladnjeve i druge spremnike za hranu, plastične čačkalice, boce i druge spremnike za napitke. Ta će se zabrana do 1. siječnja 2025. godine proširiti na limenke i tetrapake.

Portugal i Francuska također su usvojili zabranu ambalaže od jednokratne plastike za svježe voće i povrće, za voće od 1. srpnja 2023. i povrće od 1. siječnja 2022., dok će za pojedino voće i povrće postojati iznimke s nekoliko rokova sve do 2026. godine. Francuska je također od 2022. godine zabranila flaširanu vodu u prostorijama javne uprave i na događanjima, konfete, vrećice za čaj i biljne čajeve osim onih biorazgradivih te plastičnu foliju za tiskovne publikacije i reklame.

Španjolska je usvojila dodatnu zabranu za ambalažu od jednokratne plastike za svježe voće ispod 1,5 kg, ali uz iznimku proizvoda koji se lako oštećuju. Novousvojeni Zakon o otpadu također ostavlja prostor za dodatne zabrane u budućnosti, a njegov članak 37. navodi da se tržišna ograničenja mogu dogoditi „kada se dokaže da otpad koji ti proizvodi stvaraju ima vrlo značajan i negativan utjecaj na ljudsko zdravlje ili okoliš.”

- Također je vrijedno spomenuti da neke **španjolske regije** već pokazuju velike ambicije: **Balearski su otoci** od 1. siječnja 2021. zabranili druge predmete za jednokratnu uporabu kao što su pladnjevi za hranu, štapići za slatkiše i pakiranja hrane od jedne porcije, kao i ostale jednokratne plastične proizvode u sektoru ugostiteljstva i hotelijerstva. **Kanarski su otoci** od 1. siječnja 2021. zabranili uporabu jednokratnih plastičnih proizvoda na javnim događanjima i flaširane vode u javnoj službi, dok **Katalonija** od 1. siječnja 2024. namjerava zabraniti jednokratnu plastičnu ambalažu za hranu.

Postoji i mogućnost za lokalne zabrane s obzirom na to da lokalni zakon o gospodarenju otpadom i čišćenju u glavnom gradu **Lisabonu** od 2020. godine nalaže zabranu uporabe jednokratnih plastičnih čaša i spremnika za napitke izvan restorana i kafića. Teško je procijeniti provođenje takvih zakona, ali oni igraju važnu ulogu u podizanju svijesti među tvrtkama i potrošačima.

Švedska je od 2022. usvojila ambicioznu dodatnu zabranu za čaše, plastične poklopce i spremnike za napitke koji sadrže više od 15 % plastike. Raspravlja se o dodatnim zabranama za druge jednokratne plastične predmete, no one do danas još nisu usvojene.

Belgija je također 2022. godine uvela zabranu za sve plastične čaše, iako s iznimkom za papirnate čaše s plastičnim premazom. Stoga je potreban oprez pri provedbi ove zabrane, kako se ne bi umanjila njezina učinkovitost i kako bi se izbjegla zamjena jednokratnih plastičnih čaša jednokratnim čašama obloženim plastikom.

Nacionalni zakon **Cipra** uključuje mjere koje su usredotočene na plastične čaše i spremnike za hranu kako bi se postiglo smanjenje potrošnje do 2026., posebice osiguravanjem da se kupcima naplaćuju jednokratne čaše i spremnici za hranu. Također su predviđena tržišna ograničenja za jednokratne spremnike za hranu i čaše (koji nisu specificirani u zakonu), kao i mjere kojima se potrošačima osigurava pristup alternativnim proizvodima. Osim toga, vlada planira postaviti konkretne nacionalne ciljeve do kraja 2022. godine.

Naša preporuka:

Dodatne zabrane za jednokratne plastične proizvode dugoročno su najbolji način za postupni prestanak uporabe svih jednokratnih plastičnih proizvoda. Te zabrane mogu biti učinkovite u smanjenju potrošnje i onečišćenja samo ako se ne dopuštaju nikakve iznimke, pogotovo za plastiku koja je tobože kompostabilna i biorazgradiva. Lokalne zabrane također omogućuju usmjeravanje na specifične lokalne izvore onečišćenja.

Luksemburg, Portugal, Francuska i Španjolska usvojili su zabrane za ambalažu od jednokratne plastike za svježe voće i povrće"

2 – Nacionalni ciljevi za smanjenje potrošnje:

Francuska je bila prva država članica koja je postavila nacionalne ciljeve za smanjenje:

- cilj smanjenja od 20 % za plastičnu ambalažu, od čega se barem 50 % postiže ponovnom uporabom i postupnim izbacivanjem jednokratne plastične ambalaže.
- cilj smanjenja od 100 % za nepotrebnu jednokratnu plastičnu ambalažu, koja se definira kao ambalaža koja nema važnu tehničku funkciju, poput zaštite, zdravlja i cjelovitosti proizvoda, transporta ili potpore regulatornim informacijama, do 31. prosinca 2025.
- cilj smanjenja od 50 % za plastične flaše stavljene na tržište do 2030.

Grčka je postavila nacionalni cilj smanjenja od 30 % do 2024. i 60 % do 2026. godine za sve jednokratne plastične čaše za napitke i spremnike za hranu, a u svojoj se strategiji smanjenja uglavnom fokusirala na sektor hrane za van. Budući da je pandemija koronavirusa u protekle dvije godine znatno povećala potražnju za hranom za van, ovo je ključna mjera koju razmatraju i druge zemlje.

Portugal je usvojio vrlo visoke ciljeve smanjenja, želeći ostvariti 80 % do 2026. i 90 % do 2030. (odnosi se na broj jedinica stavljenih na tržište, u usporedbi s podacima iz 2022.), no postoje mnoge iznimke (npr. spremnici s hranom i pićem: (i) namijenjeni za neposrednu konzumaciju, na licu mjesta i za ponijeti; (ii) koji se obično konzumiraju iz spremnika; i (iii) spremni za konzumaciju bez daljnje pripreme). Stoga se očekuje da će provedba biti izazovna.

Slovenija namjerava postaviti cilj smanjenja od 20 % do 2026. (u odnosu na podatke iz 2022.). Tekst slovenskog nacrtu također uključuje posebne mjere usmjerene na plastične čaše: proizvođači plastike za jednokratnu uporabu i proizvođači hrane i pića moraju smanjiti proizvodnju jednokratnih plastičnih spremnika za hranu i čaša, organizatori događanja moraju ih postupno ukinuti, a operateri automata za napitke moraju ih zabraniti u javnom sektoru (ne uključujući zdravstveni sektor).

Španjolska: Smanjenje od 50 % do 2026. i 70 % do 2030. godine (u težini, u odnosu na podatke iz 2022.). To su ambiciozni ciljevi, no trenutačno i dalje ne postoji posebna strategija na nacionalnoj razini koja bi detaljno utvrdila mjere koje je potrebno poduzeti kako bi se osiguralo postizanje tih ciljeva.

Švedska: Smanjenje od 50 % do 2026. (u odnosu na podatke iz 2022.)

Cipar također planira postaviti nacionalni cilj za smanjenje potrošnje do kraja 2022., no i dalje nije poznato koliko je ambiciozan.

Naše preporuke:

Postojanje jasnih i obvezujućih kvantitativnih ciljeva osigurava veću sigurnost za sudionike na tržištu, ulagače i razvoj novih poslovnih modela. Kad takvi ciljevi ne postoje, velika je vjerojatnost da će prevladati uobičajene prakse.

Umjesto nejasnog cilja kao što je postizanje „ambicioznog i održivog smanjenja”, prednost kvantitativnih ciljeva je to što pojašnjavaju koja je vrsta mjera potrebna i do kojeg bi se stupnja morale upotrebljavati, a ujedno osiguravaju i jednostavno, jasno praćenje i izvješćivanje.

Ciljevi su korisni ako su dovoljno visoki da opravdaju ambiciozne mjere, zato preporučujemo minimalnu razinu smanjenja od 50 % ili više do 2026. i 80 % do 2030. godine, za što se nekoliko država članica već odlučilo. Te su razine ciljeva u skladu s procjenom učinka koja prati prijedlog Komisije za Direktivu o plastici za jednokratnu uporabu i slične su onima postavljenim u Direktivi o plastičnim vrećicama.

3 - Ciljevi za ponovnu uporabu te poticanje ponovne uporabe i opcija bez ambalaže:

Još jedna učinkovita strategija za postići smanjenje potrošnje povećanje je količine višekratne ambalaže i višekratnih plastičnih predmeta. Brojne države članice iz tog su razloga uključile mjere za poticanje ponovne uporabe u svoje nacionalno zakonodavstvo:

Ciljevi za ponovnu uporabu:

Austrija je postavila obaveznu kvotu za ponovno punjenje spremnika za napitke koja distributerima pića u sektoru maloprodaje hrane nalaže da do 2024. godine osiguraju boce za ponovno punjenje – najmanje 15 % za pivo, miješana pića od piva, mineralnu i stolnu vodu te barem 10 % za voćni sok, sok od povrća, nektar, bezalkoholna pića i mlijeko. Međutim, ambicioznost ove mjere znatno je smanjena u odnosu na prvotni nacrt zakona te je uvedeno izuzeće za pića ispod 0,5 l.

U Španjolskoj su postavljeni regionalni ciljevi:

- Od 2018. regionalni zakon u Navarri zahtijeva od poduzeća u sektoru hotelijerstva, maloprodaje i ugostiteljstva (engl. *hotel, retail and catering* – HORECA) da do 2028. godine 80 % piva, 70 % bezalkoholnih pića i 40 % vode poslužuju u višekratnim spremnicima. Do istog roka 15 % spremnika za napitke koji se proraju u trgovinama moraju biti višekratni.
- U 2019. su Balearski otoci postavili slične zahtjeve: za sektor HORECA postavljen je cilj od 40 % ponovne uporabe za flaširanu vodu, 80 % za pivsku ambalažu, 70 % za bezalkoholna pića i opći cilj od 15 % za ostale sektore.
- Na Kanarskim je otocima od 1. siječnja 2020. regionalna strategija za plastiku naložila da spremnici za dostavu komercijalne robe moraju biti višekratni ili izrađeni od recikliranog materijala. Promiču se fontane za pitku vodu i provodi se zabrana flaširane vode u tijelima javne uprave. Plastika za jednokratnu uporabu također je zabranjena na javnim događanjima i zamijenjena je višekratnim alternativama.

Oznaka za kupnju bez ambalaže organizacije Rehab Republic (München, Njemačka)

Obveza osiguravanja višekratne ambalaže:

Portugal je odredio da do siječnja 2024. restorani svojim kupcima moraju osigurati višekratnu ambalažu (putem pologa koji se vraća nakon uporabe) kad je riječ o hrani i piću za van ili dostavu. Također je uveo mjeru kojom cijena višekratne ambalaže ne smije biti viša niti nepovoljnija od jednokratne ambalaže. Također, restorani moraju osigurati posuđe za višekratnu uporabu za konzumaciju hrane ili pića u njihovim objektima.

Latvija je od 3. srpnja 2021. ugostiteljskim objektima propisala da potrošačima moraju nuditi ili prodavati višekratnu ambalažu za hranu i piće kao alternativu jednokratnoj uporabi.

Francuska je donijela provedbeni akt (dekret) za minimalni udio ambalaže za višekratnu uporabu na tržištu koji se određuje proizvođačima koji stavljaju najmanje 10 000 jedinica pakiranih proizvoda na tržište i svakoj odobrenoj organizaciji za odgovornost proizvođača koja se bavi ambalažom. Ciljevi se razlikuju ovisno o godišnjem prometu koji su prijavili proizvođači: za promet ispod 20 milijuna eura cilj je 5 % u 2026. i 10 % u 2027. godini, za promet između 20 i 50 milijuna eura postavljen je cilj od 5 % u 2025., 7 % u 2026. i 10 % u 2027. godini. Naposljetku, za promet veći od 50 milijuna eura, cilj iznosi 5 % u 2023., 6 % u 2024., 7 % u 2025., 8 % u 2026. i 10 % u 2027. godini.

Luksemburg je propisao da, od siječnja 2025., spremnici, pladnjevi, tanjuri i pribor za jelo koji se upotrebljavaju u kontekstu obroka za van moraju biti višekratni.

Njemačka je propisala da restorani i objekti hrane za van površine veće od 81 kvadratnog metra i s više od 6 zaposlenika moraju upotrebljavati višekratne čaše i spremnike za hranu do siječnja 2023.

Promicanje inicijativa za kupnju bez ambalaže:

Portugal je propisao da od siječnja 2024. automati za gotove obroke ili pića koji se pakiraju u ambalažu u trenutku kad ih kupac kupuje moraju potrošačima omogućiti uporabu vlastitih spremnika.

Latvija je ugostiteljskim objektima propisala obavezu obavještanja potrošača o tome da od 3. srpnja 2021. (datum stupanja na snagu) imaju mogućnost donošenja vlastitih čaša za napitke ili spremnika za hranu za van.

U Francuskoj, Italiji i Njemačkoj u posljednjih je 10 godina nastalo nekoliko lokalnih inicijativa za promicanje ponovne uporabe. U nastavku slijede primjeri nekih od inicijativa koje mogu povećati svoj opseg do nacionalne razine, uz popratno zakonodavstvo.

Trgovina živežnim namirnicama bez ambalaže u Lyonu (Francuska)

U **Italiji** postoji velik broj lokalnih inicijativa za kupnju bez ambalaže koje bi mogle povećati svoj opseg do nacionalne razine (zračne luke bez plastike, inicijative koje se provode u školama npr. radi smanjenja ambalaže za dostavu i flaširane vode, vodene kućice i fontane za pitku vodu).

Lokalizacija fontana za pitku vodu na posebnim internetskim stranicama za gradove (Rim)

Muestra el QR y llévate el Búmerang

Enseña el código QR en el restaurante para poder empezar a disfrutar del servicio de préstamo.

Aplikacija Bumerang korisnicima omogućuje lociranje više od 70 restorana u koje mogu ponijeti svoju višekratnu ambalažu za van. (Katalonija, Španjolska)

Naša preporuka:

Smanjenje potrošnje jednokratne plastike ne smije dovesti do zamjena za jednokratne predmete i druge jednokratne materijale, već do povećanja uporabe višekratnih verzija tih predmeta. Stoga je usvajanje ciljeva za ponovnu uporabu itekako komplementarno drugim mjerama smanjenja potrošnje jednokratne plastike na putu do postizanja potpune provedbe članka 4. Direktive. Ipak, premalo je država dosad postavilo ambiciozne ciljeve ponovne uporabe na nacionalnoj razini. Pokret Rethink Plastic snažno potiče države da postave ciljeve kvantitativnog smanjenja i ponovne uporabe za druge jednokratne plastične proizvode bez obzira na to jesu li obuhvaćeni područjem primjene SUP Direktive ili ne.

4 – Gospodarski instrumenti:

Porezi (u širem smislu) mogu imati važnu ulogu u promjeni ponašanja, smanjenju proizvodnje i potrošnje. Porez bi se mogao naplaćivati u različitim aspektima proizvodnje, pretvorbe i potrošnje plastike te u lancu gospodarenja plastičnim otpadom, ovisno o glavnoj svrsi poreza (smanjenje ukupne proizvodnje, promjena praksi proizvođača, promjena ponašanja potrošača).

Još je jedna strategija pokazati krajnjim potrošačima cijenu jednokratne ambalaže kako bi se podigla svijest o njezinom učinku na okoliš. Nekoliko država članica EU-a odlučilo je postići smanjenje potrošnje jednokratnih spremnika za hranu i piće zabranom njihovog besplatnog pružanja i isticanjem njihove cijene kako bi bila vidljiva potrošačima. Države članice trebale bi osigurati alternative za višekratnu uporabu po pristupačnoj cijeni.

Španjolska: prema novom Zakonu o otpadu, od siječnja 2023. čaše za napitke i spremnici za hranu neće se više pružati besplatno. Za njih će se naplaćivati cijena koja će biti istaknuta na računima potrošača.

Estonija: prema estonskom nacrtu zakona, jednokratne čaše za piće i posude za hranu ne smiju se besplatno davati potrošačima na prodajnom mjestu. Cijena jednokratne ambalaže ne smije biti manja od 0,5 eura i ugostiteljski objekti moraju obavijestiti potrošače pod kojim se uvjetima primaju višekratni spremnici.

Portugal: od srpnja 2022. uvedena je pristojba od 30 centi za sve plastične spremnike za van, a od siječnja 2023. primjenjivat će se i na aluminijske.

Irska: u izradi je takozvani „porez na kavu s mlijekom” koji se odnosi na jednokratne šalice za kavu, u okviru prijedloga irskog Zakona o kružnom gospodarstvu. Porez će se primjenjivati na ambalažu za vruće napitke kako bi se destimulirala uporaba šalice za jednokratnu uporabu, a njegovo se usvajanje očekuje u drugoj polovici 2023. godine.

Italija: već se neko vrijeme raspravlja o nacionalnom „porezu na plastiku” koji bi se odnosio na ambalažu, no zbog pandemije koronavirusa odgođen je na 2023. godinu. Činjenica da se vodi takva rasprava vrlo je pozitivan znak i to pokazuje da je pristup nekih država članica u smanjenju jednokratne plastike puno sveobuhvatniji.

Poljska: povučen je prijedlog za naknadu za jednokratne šalice kao posljedica konzultacija s industrijom i distributerima. Do danas nije poznat nikakav alternativni prijedlog.

Latvija: Prema latvijskom prenesenom zakonu koji je stupio na snagu 3. srpnja 2021., od tog datuma ugostiteljski objekti potrošačima ne smiju dijeliti besplatne jednokratne spremnike za hranu i pića.

Naše preporuke:

Gospodarski instrumenti neće samostalno smanjiti potrošnju jednokratne plastike, no mogu odigrati veliku ulogu u smanjenju potrošnje jednokratne plastike te su se pokazali učinkovitima u kombinaciji s drugim mjerama jer pružaju dodatan poticaj.

Uspostavljanje naknade ili poreza na plastične vrećice dovelo je do značajnih smanjenja u zemljama sa širokom i temeljitom primjenom takvih mjera, uz pratnju snažnih kampanja podizanja svijesti. Irska je, primjerice, postigla smanjenje od 90 % kad je 2002. godine primijenila porez na plastične vrećice. Porez je imao i pozitivan utjecaj na okoliš, što se moglo vidjeti iz podatka koji govore da su plastične vrećice činile 0,13 % onečišćenja otpadom u 2015. u odnosu na 5 % u 2001. godini. Porez je u 12 godina također generirao 200 milijuna eura prihoda i njima su financirani projekti za zaštitu okoliša kojima upravlja fond za zaštitu okoliša.

Porezi se mogu uvesti i za spremnike za hranu kako bi se potrošače potaknulo da odaberu višekratnu opciju, bilo da ih donose od kuće ili ih dobivaju putem sustava povratne naknade. Popusti za potrošače koji donesu vlastite šalice ili spremnike također su dobar poticaj za prelazak na višekratna rješenja.

5 – Tržišna ograničenja za specifične sektore ili lokacije:

Cipar planira uvesti tržišna ograničenja za jednokratne šalice i posude za hranu i pritom poduzeti mjere kojima će potrošačima osigurati pristup zamjenskim proizvodima.

Italija je u 2019. usvojila mjeru kojom su propisana područja bez plastike u supermarketima i koja je izravno povezana s promicanjem alternativa za ponovnu uporabu i smanjenje jednokratne ambalaže.

Belgija: U belgijskoj regiji Flandriji 2019. je godine usvojen regionalni zakon koji je lokalnim tijelima vlasti zabranio posluživanje pića u jednokratnim čašama (bez obzira na materijal), limenkama i PET bocama na radnom mjestu i na javnim događanjima. Zabrana se na sličan način primjenjuje na događanja koja nisu općinska, kao što su školske zabave, sajmovi lokalne zajednice i festivali, osim ako organizatori ne mogu osigurati odvojeno prikupljanje i recikliranje za najmanje 90 % tih predmeta (95 % do 2022.).

Naša preporuka:

Jedan od najbržih i najučinkovitijih načina za smanjiti potrošnju čaša i spremnika za hranu postavljanje je ograničenja količine na određenim lokacijama ili sektorima koji posluju s velikom količinom, kao što su zabrane potrošnje na lokaciji u sektoru HORECA i politike zelene javne nabave u javnim zgradama, upravama i tijekom događanja.

6 – Nacionalni ciljevi i strategije za smanjenje potrošnje:

Iako to nije izričito propisano SUP Direktivom, nacionalne strategije državama članicama olakšavaju kombiniranje mjera na dosljedan i učinkovit način kako bi se postiglo smanjenje potrošnje kako je propisano člankom 4. Direktive. U nastavku navodimo nekoliko primjera i svoju kritičku analizu postojećih nacionalnih planova i strategija, što može poslužiti kao inspiracija drugim državama članicama u razvijanju vlastitog plana.

Francuska je pokazala velike ambicije uvođenjem čitavog niza mjera u okviru nacionalne strategije kružnog gospodarstva za smanjene, ponovnu uporabu, ponovno punjenje i recikliranje jednokratne plastične ambalaže s petogodišnjim ciljevima (2021. – 2025.). Poduzete su posebne mjere za usluge posluživanja hrane i organizacije događanja, kao i za uporabu jednokratne plastike u javnim službama i na javnim događanjima:

- Od 2021. godine zabranjena je uporaba plastičnih boca na kulturnim i sportskim događajima, a zatim su 2022. zabranjene i u upravnim zgradama i na događanjima te je od 2022. godine postalo obavezno osigurati fontane s pitkom vodom i slobodan pristup pitkoj vodi u restoranima i kafićima.
- Francuska će do 2023. godine uvesti neizravnu zabranu ambalaže za jednokratno posuđe za posluživanje hrane na lokaciji jer zakon nalaže uporabu višekratnog posuđa za posluživanje hrane na lokaciji u restoranima i restoranima brze hrane.
- Do 2025. će se uvesti zabrana plastičnih spremnika za kuhanje, podgrijavanje i posluživanje hrane u školama, pedijatrijskim i akušerskim odjelima te odjelima za porodništvo.
- Općenito, francuski zakon također uključuje opću zabranu sve jednokratne ambalaže do 2040.

Luksemburg također ima sveobuhvatnu strategiju smanjenja u sklopu nacionalnog plana za nultu stopu otpada koji uključuje gore navedene dodatne zabrane, kao i sljedeće mjere:

- **Od 1. siječnja 2023. restorani će morati posluživati hranu i piće za konzumaciju u lokalu u višekratnim šalicama, čašama, tanjurima, spremnicima i s višekratnim priborom za jelo.**
- **Od 1. siječnja 2025., spremnici, pladnjevi, tanjuri i pribor za jelo koji se upotrebljavaju u kontekstu obroka za van morat će biti višekratni.**
- **Od 1. siječnja 2025., spremnici za napitke, spremnici za hranu i vrećice neće se smjeti besplatno nuditi na prodajnom mjestu robe ili proizvoda.**

Estonija je uvela ambiciozan niz mjera koji promiče ponovnu uporabu:

- **Od 1. siječnja 2023. lokalne javne uprave osigurat će uporabu višekratnih spremnika i pribora za jelo na javnim događanjima u svojem administrativnom području. Ti zahtjevi primjenjuju se na sve jednokratne predmete i ne samo na one od plastike.**
- **Do kraja 2023. restorani i kafići moraju potrošačima ponuditi mogućnost kupnje hrane i pića u višekratnoj ambalaži;**
- **Do kraja 2025. restorani i kafići moraju u potpunosti prijeći na višekratnu ambalažu.**

U **Irskoj** se u drugoj polovici 2023. godine očekuje nacrt Zakona o kružnom gospodarstvu kojim će se uvesti porez na ambalažu za tople napitke te postaviti ciljevi za ponovnu uporabu i smanjenje ambalaže. Naš partner Seas At Risk, koji je prikupio primjere najboljih praksi u postupnom ukidanju jednokratne plastike iz javnih uprava diljem Europe, smatra da je nacionalni akcijski plan za otpad u Irskoj, koji uključuje mjere za provedbu SUP Direktive, najbolja praksa. Primjeri koje je prikupio Seas At Risk uključuju:

- **uvođenje „poreza na kavu s mlijekom”, koji se primjenjuje na jednokratne čaše za tople napitke, do kraja 2023. godine, što bi se s vremenom trebalo proširiti i na čaše za hladne napitke**
- **uspostavljanje nacionalnog sustava povratne naknade za plastične boce i aluminijske limenke do kraja 2022. (sada odgođeno na 2023.)**
- **uvođenje zabrane za vrećice za umake ili šećer, toaletne potrepštine u malim hotelima, jednokratne plastične čaše (počevši s pokusnom zabranom kod potrošnje na lokaciji u odabranim gradovima, ustanovama visokog obrazovanja i drugim prometnim/trgovačkim centrima) i nemedicinske maramice**
- **mjere za zabranu konzumaciju hrane iz jednokratne ambalaže u restoranima i kafićima te za smanjenje nepotrebne uporabe plastičnih čaša (npr. kod naručivanja kave za konzumaciju u kafiću i velikih događaja)**

Manje ambicije ili kašnjenja u provedbi mjera uočena su u sljedećim zemljama:

Danska se odlučila samo za dobrovoljne sporazume i vlada je pregovarala s hotelijerskim i ugostiteljskim sektorom o postavljanju cilja smanjenja od 50 % za čaše i spremnike za van. U skladu sa svojim zakonima o proširenoj odgovornosti potrošača, Danska se također obvezala usvojiti ciljeve smanjenja i ponovne uporabe u 2026. ako ih EU ne uspije uspostaviti za cijelu Europu.

Finska samo planira postići smanjenje potrošnje dobrovoljnim sporazumom, o čemu tek treba pregovarati. Ipak, tamo se svejedno razmatraju zanimljive inicijative poput sustava povratne naknade o kojem se trenutačno raspravlja u gradu Helsinkiju.

Italija, Belgija, Hrvatska, Bugarska, Češka i Poljska i dalje nemaju nacionalni plan ili ciljeve za postizanje smanjenja potrošnje.

7 – Dobrovoljni sporazumi

U **Belgiji** je regija Flandrija sastavila Zeleni sporazum u trajanju od 2022. do 2024. godine u kojem se pretplaćene tvrtke obvezuju pokrenuti pilot projekte koji uz odgovarajuće povećanje opsega imaju potencijal smanjiti godišnju količinu jednokratne ambalaže za najmanje 15 000 tona ili 300 milijuna jedinica.

Finske vlasti u svojoj Strategiji za plastiku planiraju postići cilj smanjenja potrošnje koristeći se dvama mehanizmima: zelenim sporazumom koji predstavlja dogovor između ključnih tvrtki i Ministarstva zaštite okoliša, te revizijom nacionalnog plana gospodarenja otpadom koji je obvezujući za središnju vladu. Zeleni sporazum uključuje zamjenu jednokratnog plastičnog porcijskog pakiranja višekratnom ambalažom ili jednokratnim porcijskim pakiranjem bez plastike i prikupljanje posebne naknade od potrošača za njihovu uporabu; uporabu jednokratnog porcijskog pakiranja koje sadrži malo plastike; razvijanje novih rješenja, operativnih modela i ambalažnih materijala koji će zamijeniti jednokratnu plastičnu porcijsku ambalažu i spriječiti onečišćenje koje ona stvara; edukaciju korporativnog osoblja i informiranje potrošača o utjecaju jednokratne plastične ambalaže na okoliš te o zamjenskim rješenjima za smanjenje kojima će se smanjiti potrošnja i utjecaj potrošnje na okoliš; postavljanje ambicioznih kvantitativnih ciljeva za razdoblje 2024. – 2026. kojima će se smanjiti ukupna količina plastike u jednokratnoj porcijskoj ambalaži u odnosu na razinu iz 2022. godine, pritom osiguravajući da se ne poveća ukupna količina drugih materijala u porcijskim pakiranjima koja su djelomično napravljena od plastike. U vrijeme pisanja ove publikacije, finski Zeleni sporazum nije usvojen, ostao je deklarativan i također je predstavljao mnoge rizike od štetnih zamjena. Prema raspravama koje su u tijeku, konačni kvantitativni ciljevi bit će postavljeni tek 2023. godine, a sporazumi bi trebali biti na snazi od 2024. do 2026. godine.

Budući da su to inicijative dobrovoljne prirode, njihovo prihvaćanje i uspješnost ostaju neizvjesni te ne postoji jamstvo da će se dugoročno održati. Stoga preporučujemo da se za postizanje ciljeva smanjenja potrošnje ne odlučite za dobrovoljne sporazume.

Naše preporuke:

Uključivanje podataka o poduzetim mjerama i proizvodima koji su stavljeni na tržište u godišnja izvješća država članica Komisiji bi omogućilo redovite provjere smanjenja potrošnje, a po potrebi mogle bi se uvesti i dodatne mjere.

Snažno podržavamo da je krajnji cilj potpuna zabrana jednokratnih čaša i spremnika za hranu, kako bi se u potpunosti uklonili negativni učinci tih proizvoda. Takvu zabranu predviđa Francuska u 2040. godini.

To uključuje čaše i spremnike za hranu napravljene od konvencionalne plastike, bioplastike i kompostabilne plastike te od kompozitnih materijala. Postupno i ambiciozno smanjenje potrošnje predviđeno tijekom sljedećeg desetljeća trebalo bi se iskoristiti za razvoj i povećanje sustava za višekratnu uporabu tih artikala kako bi se dugoročno omogućilo potpuno ukidanje najzastupljenijih predmeta za jednokratnu uporabu.

4. Mjere označivanja i podizanja svijesti

Mjere podizanja svijesti ključna su nadopuna smanjenju potrošnje i zabrani jednokratnih plastičnih proizvoda, s obzirom na to da mnogi pojedinci i tvrtke i dalje nisu svjesni prisutnosti plastike u pojedinim proizvodima koje kupuju i upotrebljavaju, kao što su cigarete i filtri, papirnate čaše obložene plastikom, vlažne maramice i plastična ambalaža. Posljedično određeni jednokratni plastični proizvodi kao što su plastificirane čaše, sintetičke maramice i menstrualni predmeti završavaju u okolišu, što je rezultat neprikladnog odlaganja kroz kanalizacijski sustav.

Stoga je ključno osigurati da i građani i tvrtke mogu donositi informirane odluke prilikom kupnje te potaknuti promjenu ponašanja u aspektima potrošnje, korištenja i odlaganja jednokratnih plastičnih proizvoda. Kako bi se postigao taj cilj, SUP Direktiva pruža paket mjera unutar svojih članaka 7. i 10.:

„uočljiva, jasno čitljiva i neizbrisiva” oznaka na preostalim jednokratnim plastičnim predmetima na tržištu koji najviše onečišćuju (članak 7. Direktive, usmjeren na jednokratne plastične čaše, vlažne maramice, duhanske proizvode i higijenske artikle);

pružanje specifičnih informacija krajnjem korisniku na naljepnici proizvoda, u vezi s prisutnošću plastike u proizvodu, metodama zbrinjavanja otpada koje treba izbjegavati i negativnim utjecajem na okoliš.

specifične mjere na nacionalnoj razini (članak 10. Direktive) za podizanje svijesti o dostupnosti višekratnih alternativa, mogućnostima za dobro gospodarenje otpadom kad je riječ o predmetima s popisa i utjecajima bacanja smeća i neprikladnog odlaganja otpada kad je riječ o predmetima s popisa, posebice na morski okoliš kao i na kanalizacijsku mrežu.

Općenito govoreći, **članak 7.** Direktive o označivanju dobro je prihvaćen i dosad se ispravno provodi u gotovo svim državama članicama EU-a, pri čemu su iznimke Italija (s odgodom provedbe označivanja za proizvode koji nisu samo duhan) i zemlje koje nisu dovršile prenošenje kao što su **Češka, Poljska i Estonija**.

Neke turističke destinacije poput Hrvatske također su iskoristile priliku da u svoje nacionalne oznake uključe više prijevoda poruke o sadržaju plastike.

Članak 10. čini korak dalje, pružajući državama članicama EU-a mogućnost razvijanja posebne nacionalne strategije za povećanje svijesti javnosti i poslovnog sektora o plastici za jednokratnu uporabu. Ipak, države članice EU-a do danas još nisu iskoristile puni potencijal te prilike i tek nekoliko ih je pokrenulo nacionalne kampanje podizanja svijesti nakon prenošenja Direktive.

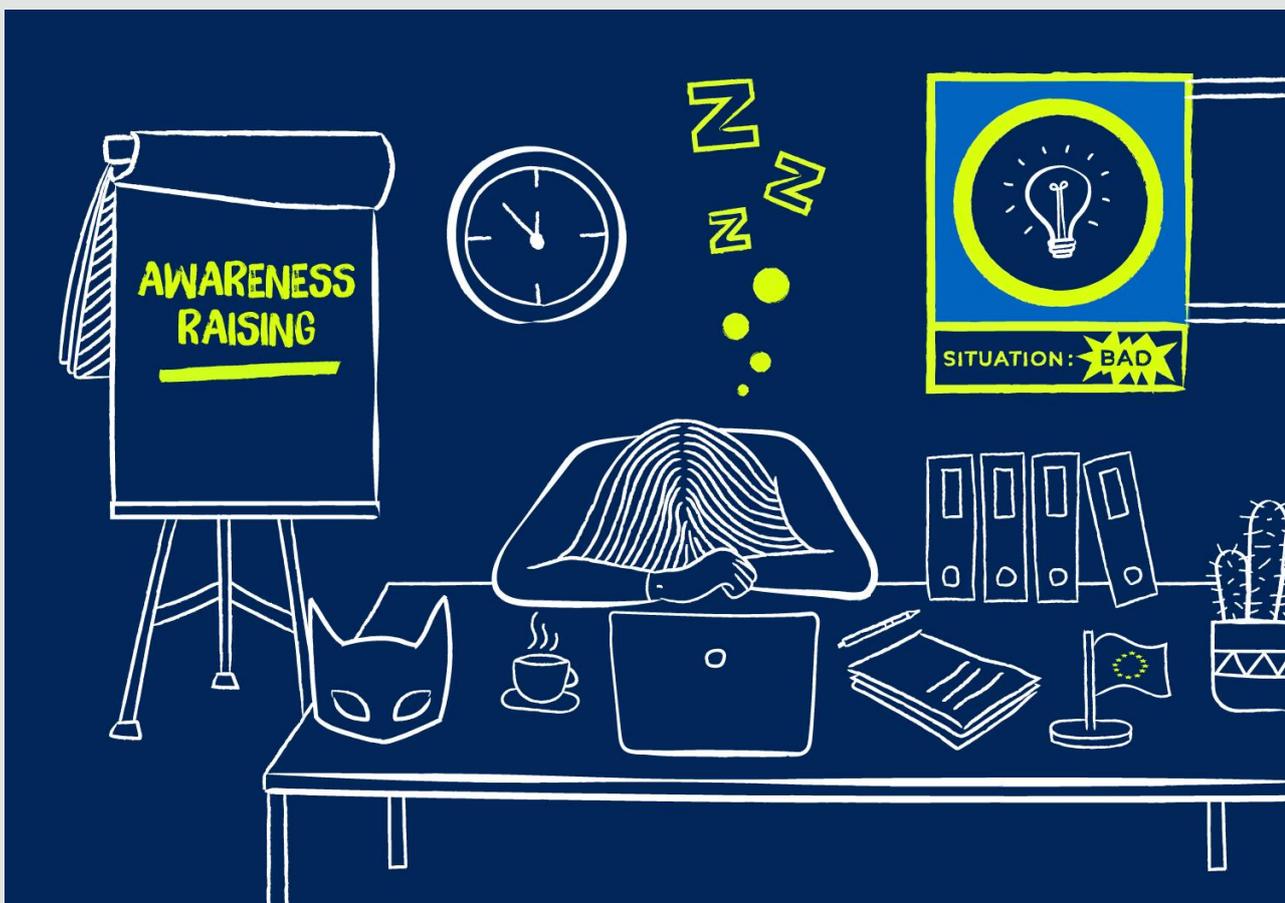
Međutim, postoje i primjeri dobre prakse. Neke su države članice poduzele korake prema promicanju višekratnih alternativa jednokratnoj ambalaži, koristeći se označivanjem i mjerama podizanja svijesti kako bi učinkovito nadopunile svoje nacionalne mjere i ciljeve smanjenja potrošnje. To je slučaj, na primjer, kod **Portugala, Slovenije i Cipra** (pri čemu se kod zadnje 2 još čeka provedba).

Kampanja podizanja svijesti o jednokratnoj plastici na zračnoj luci usmjerena na međunarodne turiste (Italija)

Velika većina država članica nažalost se odlučila za prilično osnovnu provedbu zahtjeva Direktive, prenoseći tekst EU-a u svoje nacionalne zakone, no u najboljem slučaju ograničavajući svoje djelovanje na osiguravanje financija ili poticaje za postojeće kampanje koje se provode na lokalnoj i regionalnoj razini: **Belgija, Danska** (gdje postoje nacionalne kampanje protiv bacanja opušaka cigareta u okoliš), **Španjolska, Hrvatska, Grčka i Irska**. Iako će te lokalne kampanje pridonijeti stvaranju promjena, i dalje je potrebna strategija za koordinaciju i povećanje opsega tih lokalnih uspjeha na nacionalnoj razini.

Druge zemlje poput **Njemačke, Švedske, Slovačke, Latvije i Litve** oslanjaju se na proizvođače plastike za podizanje svijesti u sklopu svojih zahtjeva za proširenu odgovornost proizvođača, dok su ustvari njihove kampanje usmjerene na potrošače koji bacaju smeće u okoliš te na akcije čišćenja, što znači da se ne odnose na tvrtke niti promiču ponovnu uporabu ili smanjenje.

Neke su zemlje unijele važne izmjene u izvorni tekst Direktive o mjerama podizanja svijesti, stavljajući obvezu poduzimanja takvih mjera na proizvođače plastike umjesto na vlasti, što je slučaj u **Slovačkoj, Mađarskoj i Rumunjskoj**. Nažalost, takva strategija rezultira i time da aktivnosti podizanja svijesti ostaju ograničene na kampanje protiv bacanja smeća.

Slično tomu, zemlje poput **Luksemburga i Nizozemske** sklone su se pri podizanju svijesti najviše usredotočiti na utjecanje na ponašanje potrošača u smjeru bacanja manje smeća u okoliš, što je prilično konzervativan pristup podizanju svijesti o jednokratnoj plastici s obzirom na to da je cilj obuhvatiti puno veći krug korisnika, uključujući javne uprave te mala i velika poduzeća.

Zanimljivo je da su se zemlje poput **Španjolske i Rumunjske** opredijelile na specifične društvene skupine, mlade i studente, kao posebne mete svojih kampanja. Rumunjska je uvela obvezu pokretanja kampanje podizanja svijesti u svojem školskom sustavu koja je namijenjena učenicima i čiji je cilj sprječavanje nastanka otpada općenito, kao i sprječavanje jednokratne plastike te smanjenje njezinog utjecaja na okoliš i zdravlje. Na istom tragu, **Francuska** je uvela obvezu u svojem zakonu o prenošenju.

Bugarska je jedna od rijetkih zemalja koje su odredile kalendar za svoju kampanju podizanja svijesti, zakonski se obvezujući na provođenje nacionalne kampanje svake tri godine.

Naposljetku, sljedeće zemlje i dalje kasne u osviještenosti te ih treba poticati na izradu mjera i planova za postizanje ciljeva iz članka 10. Direktive: **Italija, Njemačka, Nizozemska, Belgija, Hrvatska, Finska, Poljska, Mađarska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija**.

Naša preporuka:

Vladama je europsko zakonodavstvo o zaštiti okoliša dalo potpunu fleksibilnost na nacionalnoj razini kako bi mogle poduzimati više nego što to propisuje Direktiva i trebale bi iskoristiti tu priliku za učiniti više nego što to zahtijevaju osnovne odredbe Direktive u pogledu mjera podizanja svijesti.

Preporučujemo državama članicama da primijene oznaku na sve jednokratne plastične predmete koji su najveći zagađivači, a ne samo na one navedene u dijelu A Priloga Direktivi, te da razviju nacionalne strategije za koordinaciju kampanja podizanja svijesti, prikupljanje informacija o rezultatima i jačanje učinkovitosti svake poduzete mjere.

U tom smislu, neke od zemalja koje su najnaprednije u provedbi Direktive, kao što su Švedska, Danska, Grčka, Francuska i Cipar, mogle bi učiniti puno više, npr. osmišljavanjem kampanje ili strategije podizanja svijesti na razini cijele zemlje.

5. Proširena odgovornost proizvođača

Članak 8. Direktive priznaje načelo „onečišćivač plaća” i zahtijeva od država članica da osiguraju uspostavljanje sustava proširene odgovornosti proizvođača kako bi se pokrio niz troškova za sljedeći popis jednokratnih predmeta od plastike (Prilog E Direktive): spremnici za hranu i piće, čaše, paketi i omoti, lagane vrećice i vlažne maramice, baloni i duhanski proizvodi s filtrima i zasebnim filtrima.

SUP Direktiva razlikuje tri kategorije proizvoda, pri čemu je svaka od njih povezana s različitim troškovima koje trebaju pokriti sustavi proširene odgovornosti proizvođača ili različitim rokovima do kojih su sustavi trebali biti uspostavljeni.

- Prva kategorija proizvoda uglavnom se sastoji od jednokratne plastične ambalaže: spremnika za hranu i piće, čaša, paketa i omota, laganih vrećica.
- Druga kategorija proizvoda uključuje vlažne maramice i balone.
- Treća kategorija uključuje duhanske proizvode s filtrima i odvojenim filtrima.
- Za prvu i drugu kategoriju sustavi proširene odgovornosti proizvođača trebaju biti uspostavljeni do kraja 2024. godine.
- Za treću kategoriju trebaju biti uspostavljeni ranije, početkom 2023. godine.
- Za prvu i treću kategoriju sustavi bi trebali pokriti sljedeće troškove: troškove podizanja svijesti, troškove prikupljanja otpada (uključujući infrastrukturne i operativne troškove te troškove prijevoza i obrade) i troškove čišćenja (uključujući prijevoz i obradu). Kod druge se kategorije troškovi koje je potrebno pokriti ponešto razlikuju: proizvođači trebaju pokriti iste troškove, osim troškova prikupljanja otpada za proizvode koji se odlažu u javnim sustavima prikupljanja.
- Direktiva navodi da se za drugu i treću kategoriju proizvoda moraju pokriti troškovi prikupljanja podataka i izvješćivanja.

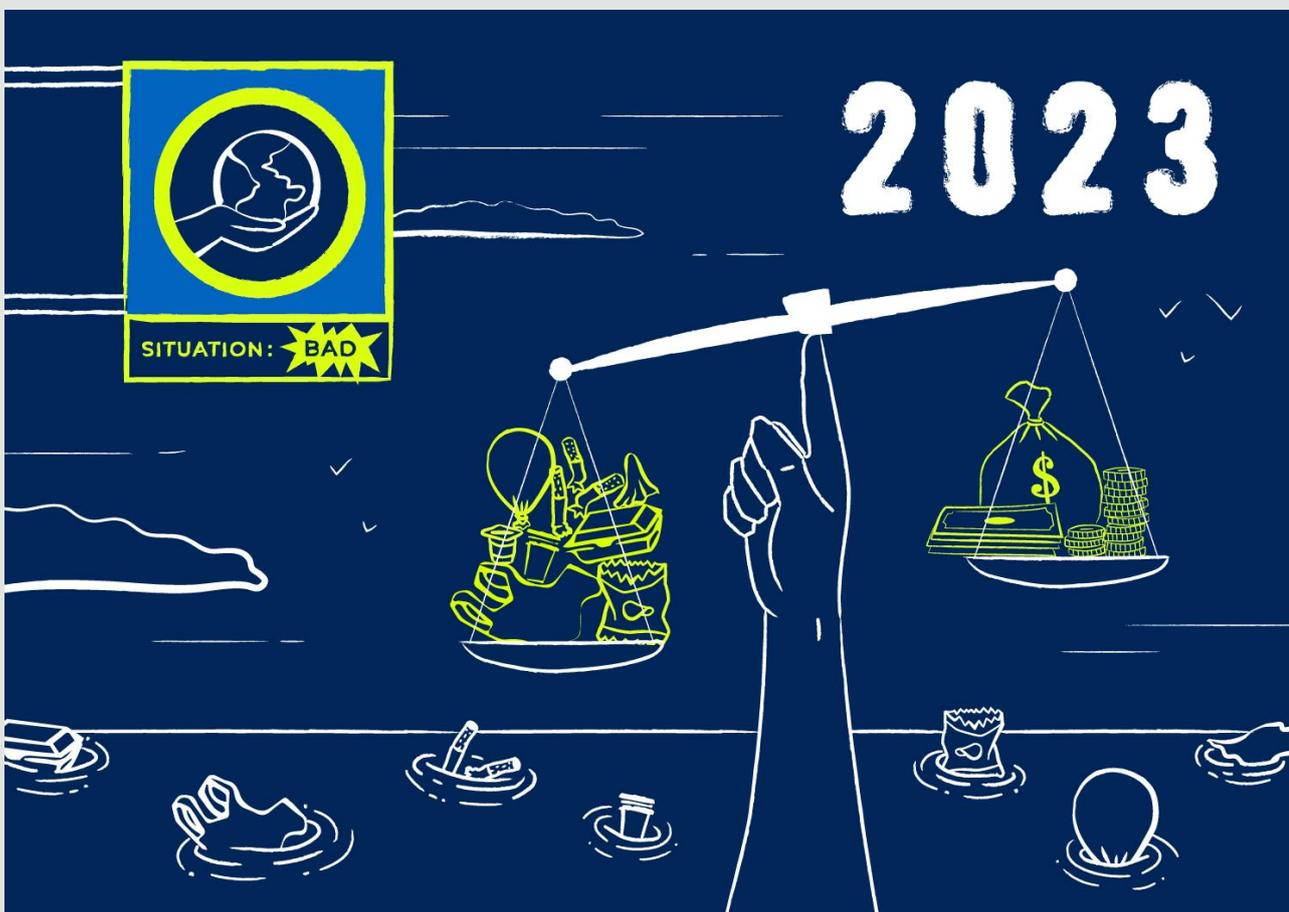
Istodobno su države EU-a također dužne osigurati uspostavu sustava proširene odgovornosti proizvođača za ribolovni pribor koji sadrži plastiku te pratiti i procjenjivati količine otpadnog ribolovnog pribora kako bi se utvrdili ciljevi prikupljanja na razini EU-a.

Sustavi proširene odgovornosti proizvođača politički su instrument koji u teoriji omogućuje prebacivanje odgovornosti za cijeli životni vijek proizvoda i njegove pune neto troškove, od proizvodnje do obrade otpada, na tvrtke koje proizvode i upotrebljavaju navedeni plastični proizvod, umjesto na porezne obveznike. Sustavi proširene odgovornosti proizvođača nužan su alat koji obično pomaže osigurati veću pravednosti u pogledu toga tko snosi troškove onečišćenja. Štoviše, cilj im je internalizirati negativne ekološke troškove proizvoda. Mogu se osmisлити i provesti na način, osobito putem modulacije naknada, koji će utjecati na to kako je proizvod dizajniran, potičući sprječavanje otpada, ponovnu uporabu i mogućnost recikliranja. Kada se ispravno provedu, mogu doista pomoći tvrtkama u prelasku na kružno gospodarstvo i održivije proizvode.

Obveza proizvođača za pokrivanje određenih troškova za niz jednokratnih plastičnih proizvoda, uvedena SUP Direktivom, bila je veliki korak naprijed. Time je načelo „proizvođač plaća” postalo konkretno. Prije nego što je Direktiva usvojena, sve troškove čišćenja odbačenih jednokratnih plastičnih predmeta snosile su općine i civilno društvo, čineći načelo „proizvođač plaća” neučinkovitim. No i dalje je dug put do toga da ta obveza pokriva punu cijenu štetnih utjecaja koje jednokratna plastika ostavlja na gospodarstvo, okoliš, klimu i ljudsko zdravlje tijekom cijelog svojeg životnog vijeka.

Ipak, također je vrlo zabrinjavajuće primijetiti da neke države članice, poput **Estonije**, **Poljske** i **Portugala**, još nisu prenijele mjere proširene odgovornosti proizvođača u svoje zakonodavstvo te su još uvijek u procesu dogovora o mjerama na tu temu. Druge su ih tek djelomično prenijele. Primjerice, **Slovačka** je prenijela obveze bez da je precizirala koje troškove trebaju pokriti sustavi proširene odgovornosti proizvođača. U **Austriji** su mjere proširene odgovornosti proizvođača za proizvode kao što su spremnici za napitke i čaše također izostavljene iz zakonodavstva, koje trenutno uključuje mjere za vlažne maramice, balone, duhanske proizvode i pribor za ribolov.

Također je zabrinjavajuće vidjeti da čak i u slučajevima u kojima je prenošenje provedeno ispravno, većina država članica nije počela uspostavljati te nove sustave proširene odgovornosti proizvođača prije rokova koji su postavljeni Direktivom. Rok samo ukazuje na datum do kojeg se mjera obavezno mora provesti kako bi države članice imale potpunu slobodu provesti mjere unaprijed.

Cipar je, na primjer, odabrao 5. siječnja 2023. godine kao rok za ustanoviti sustave proširene odgovornosti proizvođača za sve kategorije proizvoda. Sve države članice diljem Europe moraju hitno prenijeti svoje zahtjeve za proširenu odgovornost proizvođača u svoje nacionalne zakone i početi uspostavljati sustave proširene odgovornosti proizvođača s obzirom na to da se rokovi 2023. i 2024. približavaju velikom brzinom.

Positivno je to što su neke države članice također iskoristile svoje obaveze prenošenja kako bi uspostavile sustave proširene odgovornosti proizvođača za druge jednokratne plastične predmete koji nisu bili u području primjene Direktive o plastici za jednokratnu uporabu.

U **Francuskoj** je, na primjer, odlučeno da će se od 1. siječnja 2022. uspostaviti novi sustavi proširene odgovornosti proizvođača za igračke, opremu za sport i slobodno vrijeme, proizvode za kućnu radinost i vrtlarstvo, građevinske proizvode i materijale, automobile, kombije, motorna vozila na dva i tri kotača i motorne četverocikle te za mineralna ili sintetička ulja, kao i za gume od 1. siječnja 2023. te naposljetku za žvakaće gume od 1. siječnja 2024.

U **Belgiji** je Flandrija odlučila otići korak dalje i proširiti odgovornost proizvođača na sve proizvode s relevantnim udjelom u troškovima otpada. Druge zemlje, kao što su **Švedska, Danska i Litva**, uspostavile su svoje sustave proširene odgovornosti proizvođača s modulacijom naknada.

Neke države članice odlučile su osnovati fondove za plastiku kako bi pokrile neke od troškova koji su navedeni u tekstu EU-a. U **Njemačkoj**, primjerice, tijela javne vlasti raspravljaju o stvaranju fonda za plastiku kojim bi upravljala Savezna agencija za okoliš kako bi se općinama i upravama za ceste nadoknadili troškovi prikupljanja i čišćenja. Proizvođači bi se morali elektronički prijaviti u fond. Pristojba bi se izračunala na temelju prijavljivanja vrste i mase jednokratnih plastičnih proizvoda koje su proizvođači stavili na tržište te stopa poreza (koja se tek treba odrediti pravnim propisom). Nažalost, s obzirom na to kako je fond za sada predviđen, njegovi prihodi ne bi se usmjeravali na promicanje ponovne uporabe, već bi bili namijenjeni povratu troškova čišćenja javnih prostora i mjerama podizanja svijesti o jednokratnim plastičnim proizvodima.

Nekoliko država članica kao što su **Bugarska, Finska i Italija** također su iskoristile slobodu koju je Direktiva dala zemljama članicama, koja im omogućuje provedbu određenih mjera proširene odgovornosti proizvođača putem dobrovoljnih sporazuma između industrije i nadležnih tijela. U istom smislu, **Rumunjska** je u svojem zakonu o prenošenju spomenula da troškove koje treba pokriti trebaju odrediti privatne organizacije.

Naše preporuke:

S obzirom na to da brojne države članice još uvijek nisu prenijele mjere proširene odgovornosti proizvođača i da ih većina tek treba provesti, želimo ponoviti poziv:

- **Uspostavite i provedite obvezne sustave proširene odgovornosti proizvođača što je prije moguće**
- **Naglasite da je rok koji je postavljen Direktivom EU-a, kraj 2024. godine, vrlo kasni rok i da poštivanje tog roka zahtijeva da se sustav uspostavi unaprijed**
- **Osigurajte učinkovitu uspostavu sustava proširene odgovornosti proizvođača tako da ga uspostavite prema obvezujućem nacionalnom zakonodavstvu, osiguravajući ispunjavanje minimalnih zahtjeva, uz učinkovitu ekološku modulaciju naknada i pokrivanje dodatnih troškova kako bi se svi troškovi utjecaja proizvoda tijekom njihovog životnog vijeka internalizirali.**
- **Osigurajte da proizvođači snose 100 % troškova čišćenja otpadnih predmeta, uključujući i akcije čišćenja koje provode organizacije civilnog društva te volonteri i pojedinci.**
- **Pobrinite se da aktivnosti podizanja svijesti u okviru sustava proširene odgovornosti proizvođača ne ostanu usredotočene na kampanje protiv bacanja smeća u okoliš, niti da se odgovornost za onečišćenje plastikom stavlja na jednog aktera (potrošače), nego da se prizna zajedničku odgovornost svih dionika u krizi onečišćenja plastikom, uključujući proizvođače plastike.**

Pogled izbliza na proširenu odgovornost proizvođača duhanskih proizvoda

Sustave proširene odgovornosti proizvođača potrebno je uspostaviti ili u obliku individualnog sustava odgovornosti proizvođača, u kojem proizvođač organizira vlastiti sustav, ili – kao što je to većinom slučaj – kolektivnog sustava u kojem nekoliko proizvođača iz istog sustava odluči surađivati i kolektivno ispuniti svoju proširenu odgovornost proizvođača putem posebne organizacije pod imenom organizacija za kontrolu odgovornosti proizvođača (engl. *Producer Responsibility Organisation* – PRO). Organizacije za kontrolu odgovornosti proizvođača obično se osnivaju kao treća strana za koordinaciju i upravljanje prikupljanja i sortiranja predmeta nakon što su postali otpad/smeće te njihovim upravljanjem. Organizacije za kontrolu odgovornosti proizvođača odgovorne su za uspostavljanje, razvijanje i održavanje sustava proširene odgovornosti proizvođača.

Taj su oblik odabrale duhanske tvrtke u **Francuskoj** kako bi mogle ispuniti svoje obveze proširene odgovornosti proizvođača utvrđene francuskim zakonom o prenošenju. Tada su stvorile **ALCOME**, organizaciju za kontrolu odgovornosti proizvođača odgovornu za uspostavljanje, razvijanje i održavanje sustava proširene odgovornosti proizvođača u ime svojih duhanskih kompanija. Ovim sustavom duhanske tvrtke na francuskom tržištu plaćaju svoje naknade organizaciji **ALCOME**, koja zatim operaterima za gospodarenje otpadom plaća sakupljanje i obradu filtara koji se nalaze u javnim spremnicima za otpad i sustavima za prikupljanje otpada ili su bačeni na javnim mjestima. Budući da u organizaciji za kontrolu odgovornosti proizvođača industrija ima rukovodeću ulogu, ona je pod nadzorom tijela javne vlasti kako bi se osiguralo da ispunjava svoje uloge i odgovornosti. To znači da članovi uprave, uključujući duhanske tvrtke i francuska tijela javne vlasti, međusobno surađuju kako bi upravljali organizacijom, što dovodi do važnog dosluha dvaju svjetova koje je zakon pokušao razdvojiti kako bi se izbjegla korupcija i zajamčilo javno zdravlje. Zdravstvene organizacije otvoreno su dovele u pitanje organizacijsku strukturu organizacije **ALCOME** jer u njoj vide još jednu priliku da duhanska industrija komunicira s javnošću ostavljajući dojam ugleda i legitimnog sudjelovanja u donošenju odluka. U stvarnosti, sustav proširene odgovornosti proizvođača stavlja ih u vrlo moćan položaj za zagovaranje beskorisnih ili čak kontraproduktivnih mjera, kao što je dijeljenje džepnih pepeljara, umjesto puno učinkovitijih mjera kao što je uspostava prostora u kojima je pušenje zabranjeno. U kolovozu je francusko Državno vijeće poništilo specifikacije organizacije **ALCOME** nakon mjera koje je poduzeo Savez proizvođača cigara navodeći da obveze konzultacija nisu ispoštovane.

Plaža na kojoj je zabranjeno pušenje u Bibioneu (Italija)

Iako je uspostavljanje sustava proširene odgovornosti proizvođača za duhanske proizvode s filtrima i zasebnim filtrima bez sumnje dobar alat i važan prvi korak prema smanjenju onečišćenjima plastičnim filtrima cigareta, ključno je osigurati da je odabrani sustav upravljanja prikladan i usklađen s međunarodnim obvezama kao što je Okvirna konvencija Svjetske zdravstvene organizacije o nadzoru nad duhanom.

Inicijativa čišćenja u sklopu nacionalne kampanje za zabranu filtara za cigarete, Nizozemska

Također je vrlo zanimljivo primijetiti da neke zemlje, poput Nizozemske, možda čine korak više nego što to zahtijevaju mjere koje se odnose na duhanske proizvode s filtrima i odvojenim filtrima, točnije u mjerama podizanja svijesti, zahtjevima za označivanje i glavnoj mjeri uspostave sustava proširene odgovornosti proizvođača od siječnja 2023. U nizozemskom se parlamentu trenutačno raspravlja o dva prijedloga: o postavljanju cilja smanjenja broja filtara za cigarete u okolišu za 70 % do 2026. u odnosu na 2022. i o zabrani filtara za cigarete.

Naše preporuke:

Pozivamo zemlje članice da osiguraju da se sustavi i mjere proširene odgovornosti proizvođača za duhanske proizvode s filtrima i zasebnim filtrima: hitno prenesu i provedu do roka, tj. siječnja 2023. godine, koji je određen Direktivom uspostave na način da nije moguć nikakav dosluh s tijelima javne vlasti uspostave tako da podržavaju kampanje podizanja svijesti koje ni na koji način, izravno ili neizravno, ne promiču duhanske proizvode ili pušenje, da kampanje jasno navode da su za onečišćenje duhanskim filtrima odgovorni proizvođači duhana koji stavljaju te proizvode na tržište i da nisu ograničene samo na prenošenje poruke „ne bacajte smeće u okoliš”, nego da javnosti jasno daju do znanja da su opušci otrovni za okoliš i zdravlje uspostave tako da nisu ograničeni na troškove onečišćenja opušcima u skladu sa zahtjevima Direktive EU-a, nego da uključuju i troškove koji proizlaze iz plastične ambalaže za duhan i povezanih plastičnih predmeta (npr. baterije za e-cigarete) jer ti predmeti također pridonose značajnom onečišćenju plastikom. I to su jednokratni plastični predmeti i redovito se sakupljaju tijekom aktivnosti čišćenja smeća. uspostavljaju uz druge komplementarne prijeko potrebne mjere, kao što su usvajanje ciljeva smanjenja i određivanje odvojenih prostora zabranjenog pušenja.

Opći zaključak

Naša zajednička analiza pokazuje da je godinu dana nakon završetka razdoblja prenošenja velika većina država članica EU-a sada na pravom putu da provede Direktivu o plastici za jednokratnu uporabu sa svim njezinim različitim mjerama, čak i ako su pronađeni određeni propusti.

Oni se moraju ispraviti uz potporu i pod nadzorom Europske komisije i civilnog društva.

Više pozornosti osobito bi se trebalo posvetiti postavljanju nacionalnih ciljeva ili strategija za postizanje smanjenja za čaše i spremnike za hranu do 2026. godine, nacionalnim planovima za podizanje svijesti, kako bi se mogle koordinirati i povećati lokalne kampanje podizanja svijesti, te ambicioznim sustavima proširene odgovornosti proizvođača na temelju eko-modulacije naknada i pokrivanja svih troškova čišćenja.

Prilikom provedbe Direktive prednost bi se trebala dati podržavanju višekratnih zamjena za jednokratnu plastiku umjesto zamjene drugim jednokratnim materijalima.

Direktiva o plastici za jednokratnu uporabu prva je takva direktiva i europskim je zemljama omogućila da se međusobno povežu i zajednički poduzmu značajan korak u borbi protiv onečišćenja plastikom. Također je stvorila svijest o problemu onečišćenja plastikom diljem svijeta i nadahnula zemlje izvan EU-a da izrade vlastite mjere, kao što je to slučaj u Indiji, Kanadi, Čileu i Japanu.

Više od 150 rješenja najbolje prakse za postupno ukidanje jednokratnih plastičnih predmeta koja su provedena diljem EU-a možete pogledati na internetskoj stranici organizacije Seas At Risk [na sljedećoj poveznici](#).

Glavne reference:

Direktiva (EU) 2019/904 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0904&qid=1657095623924&from=EN#d1e1104-1-1>

Europska komisija, vremenski raspored provedbe Direktive o plastici za jednokratnu uporabu: https://environment.ec.europa.eu/topics/plastics/single-use-plastics_en#implementation

Europska komisija, prijavljena pisma opomene državama članicama u bazi podataka o prekršajima: https://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/index.cfm?lang_code=EN&typeOfSearch=false&active_only=0&noncom=0&r_dossier=&decision_date_from=&decision_date_to=&title=PLASTICS%0D%0A&submit=Search

Nacionalne mjere prenošenja koje su priopćile države članice u vezi s Direktivom (EU) 2019/904 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=CELEX:32019L0904>

Posebni Eurobarometar 501, „Stavovi Europljana prema okolišu”, 2020.: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2257>

Savez Rethink Plastic, Procjena prenošenja Direktive o plastici za jednokratnu uporabu u europskim zemljama, 2021.: <https://rethinkplasticalliance.eu/wp-content/uploads/2021/06/SUP-Assessment-Design-final.pdf>

Glavne reference:

Savez Rethink Plastic i pokret Break Free From Plastic, Odmicanje od jednokratne uporabe: vodič za donositelje odluka za provedbu Direktive o plastici za jednokratnu uporabu, 2019.: https://rethinkplasticalliance.eu/wp-content/uploads/2019/10/2019_10_10_rpa_bffp_sup_guide.pdf

ClientEarth, Rethink Plastic, Italija prijavljena EU-u zbog neuspješne provedbe zakona o plastici, 2021.: <https://www.clientearth.org/latest/press-office/press/italy-reported-to-eu-over-plastics-law-failure/>

Seas At Risk i Break Free From Plastic, Najbolje prakse za smanjenje i postupno ukidanje plastike za jednokratnu uporabu, 2021.: <https://seas-at-risk.org/multimedia/150-solutions-to-phase-out-single-use-plastics-get-inspired-and-send-us-your-ideas/>

Zaklada Surfrider Europe i Break Free From Plastic, kampanja Single Use Rebellion (SURE), 2021.: <https://www.nosingleuse.org/>

Zaklada Surfrider Europe, Rethink Plastic, Break Free From Plastic (BFFP) Europe: Pismo „Dokazi o kršenju Direktive (EU) 2019/904 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš ili SUP Direktive”, 22. studenoga 2021.

Zaklada Surfrider Europe, Zaklada Surfrider Genoa, Zaklada Surfrider Roma, Pismo talijanskom ministru za ekološku tranziciju i državnom tajniku za poslove EU-a, 18. lipnja 2021.

Zero Waste Francuska, Plastique jetable vendu comme réutilisable : On ne laisse pas passer!, veljača 2020.: <https://www.zerowastefrance.org/plastique-jetable-reutilisable-on-laisse-pas-passer/>

Reference po državi:

Austrija

https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2021_I_200/BGBLA_2021_I_200.pdfslg

https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2021_II_597/BGBLA_2021_II_597.pdfslg

Belgija

<https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/arrete/2021/12/09/2022020004/moniteur>

Bugarska

<https://dv.parlament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=BA0F105955488E4448B5AA6421C6F5FF7!dMat=163849>

Hrvatska

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_07_84_1554.html

Cipar

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:72019L0904CYP_202202561&from=EN nacionalni zakon o otpadu (amandman) 2022.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:72019L0904CYP_202202565&from=EN amandman na zakon o plastičnim vrećicama

Češka

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?O=9&T=55>

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?O=9&T=56>

Danska

<https://www.retsinformation.dk/eli/Ita/2021/786>

<https://www.retsinformation.dk/eli/Ita/2021/1000>

<https://www.retsinformation.dk/eli/Ita/2019/1218>

Estonija

Nacrt zakona nije javno dostupan

Reference po državi:

Finska

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210771>

<https://ym.fi/kertakayttomuovien-kulutuksen-rajoittaminen-lainsaadannaolla>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2011/20110646?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=646%2F2011>

<https://muovitiekartta.fi/muovin-kulutusta-vahennetaan-myos-vapaaehtoisin-keinoin/>

Kierrätyksestä kiertotalouteen. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2027 (valtioneuvosto.fi)

Francuska

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000041553759/> Loi n° 2020-105 du 10 février 2020 relative à la lutte contre le gaspillage et à l'économie circulaire

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043458675> Décret n° 2021-517 du 29 avril 2021 relatif aux objectifs de réduction, de réutilisation et de réemploi, et de recyclage des emballages en plastique à usage unique pour la période 2021-2025

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000044205692> Arrêté du 24 septembre 2021 relatif à la teneur en plastique maximale autorisée dans les gobelets en plastique à usage unique

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000044153885> Décret n° 2021-1279 du 30 septembre 2021 relatif au marquage de certains produits en plastique à usage unique

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000044183805> Décret n° 2021-1318 du 8 octobre 2021 relatif à l'obligation de présentation à la vente des fruits et légumes frais non transformés sans conditionnement composé pour tout ou partie de matière plastique

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000044469126> Décret n° 2021-1610 du 9 décembre 2021 relatif à l'incorporation de plastique recyclé dans les bouteilles pour boissons

Reference po državi:

Francuska (nastavak)

https://www.legifrance.gouv.fr/jorfi/id/JORFTEXT000044833550?datePublication=05%2F01%2F2022&dateSignature=&inli=true&page=1&query=&searchField=ALL&tab_selection=jorfi Décret n° 2022-2 du 4 janvier 2022 relatif aux situations permettant de déroger à l'interdiction d'acquisition par l'Etat de produits en plastique à usage unique

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorfi/id/JORFTEXT000045582284> Décret n° 2022-549 du 14 avril 2022 relatif à la stratégie nationale pour la réduction, la réutilisation, le réemploi et le recyclage des emballages en plastique à usage unique

<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/en/search/?trisaction=search.detail&year=2022&num=167> Décret relatif à l'interdiction de certains récipients pour aliments en plastique à usage unique constitués de plastique expansé ou extrudé

Njemačka

EWKKennzV - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis ([gesetze-im-internet.de](https://www.gesetze-im-internet.de))

EWKVerbotsV - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis ([gesetze-im-internet.de](https://www.gesetze-im-internet.de)) [bundestag.de](https://www.bundestag.de)

Drucksache 19/27634 ()

Referentenentwurf des Gesetzes zur Umsetzung bestimmter Regelungen der EU-Einwegkunststoffrichtlinie | Gesetze und Verordnungen | BMUV

Reference po državi:

Grčka

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:72019L0904GRC_289521&from=EN

<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11691151.pdf>

Mađarska

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2100349.KOR>

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2000091.TV>

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2100002.TV>

<https://www.parlament.hu/irom41/17439/17439.pdf>

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100301.kor>

Irska

<https://www.irishstatutebook.ie/eli/2021/si/326/made/en/print?q=European+Union+Single+Use+Plastics>

<https://www.irishstatutebook.ie/eli/2021/si/516/made/en/print#:~:text=A%20restriction%20on%20placing%20any,minimum%20of%2030%25%20recycled%20content.&text=The%20introduction%20of%20an%20Extended,products%20from%201%20January%202023>

<https://www.irishstatutebook.ie/eli/2022/si/136/made/en/print?q=European+Union+Single+Use+Plastics>

Italija

<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2021/11/30/21G00210/sg>

Reference po državi:

Litva

<https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/8429d85043b111ec992fe4cdfceb5666>

<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2cc213100f4111ecb4af84e751d2e0c9>

<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/0757c9b02c1211ec99bbc1b08701c7f8>

Latvija

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=NIM:202101150>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=NIM:202104032>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=NIM:202200669>

Luksemburg

Loi du 9 juin 2022 relative à la réduction de l'incidence de certains produits en plastique sur l'environnement

Drugi zakoni također su revidirani kako bi riješili pitanje određenih mjera Direktive:

Loi du 9 juin 2022 relative aux emballages et aux déchets d'emballages

Loi du 9 juin 2022 relative aux déchets

Loi du 9 juin 2022 relative aux piles et accumulateurs

Loi du 9 juin 2022 relative aux déchets d'équipements électriques et électroniques

Malta

<https://legislation.mt/eli/sl/549.140/eng> (ograničenja za stavljanje jednokratnih plastičnih proizvoda na tržište)

<https://legislation.mt/eli/sl/549.134/eng> (amandman o recikliranju spremnika za napitke)

Reference po državi:

Nizozemska

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0045257/2022-01-01>
(dekret o plastici za jednokratnu upotrebu)

Poljska

Još nije preneseno.

Portugal

<https://files.dre.pt/1s/2019/09/16700/00003500036.pdf>

<https://files.dre.pt/1s/2021/09/18700/0000300027.pdf>

Rumunjska

Pravilnik br. 6 od 25. kolovoza 2021. o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš:

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliDocument/245908>

Nacrt Odluke o uspostavi sustava jamstva povrata za primarnu ambalažu za jednokratnu uporabu:

<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/index.cfm/en/search/?trisaction=search.detail&year=2022&num=56&dLang=EN>

Slovačka

302/2019 zb. Zakon o zamjeni jednokratne ambalaže za napitke | Trenutačna verzija (epi.sk)

<https://www.minzp.sk/spravy/jednorazove-plasty-nemaju-pouzivat-statnej-sprave-ani-verejnych-podujatiach.html>

<https://www.minzp.sk/spravy/zalohovanie-napojovych-obalov-vstupuje-do-druhej-etapy.html>

<https://www.minzp.sk/spravy/zalohovy-system-plastove-flase-plechovky-boj-uspesne-spusteny.html>

Reference po državi:

Slovenija

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?sop=2021-01-2724>

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?sop=2021-01-3806>

Španjolska

Nacionalni zakoni:

Zakon 7/2022 od 8. travnja 2022. o otpadu i onečišćenom tlu za kružno gospodarstvo:

<https://www.boe.es/boe/dias/2022/04/09/pdfs/BOE-A-2022-5809.pdf>

Proyecto del Real Decreto de Envases y residuos de envases: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/en/search/?trisaction=search.detail&year=2022&num=325> (verzija od 27. travnja 2022.)

Regionalni zakoni:

Zakon Balearskih otoka o otpadu i kontaminiranom tlu:

<https://www.boe.es/eli/es-ib/l/2019/02/19/8>

Strategija Kanarskih otoka za plastiku:

http://www.gobiernodecanarias.org/medioambiente/plac/descargas/Cofinanciacion-europea/PLASTICOS/Orden_44-2020_Consejero_aprobacion_Estrategia_canaria_sobre_plastico_definitivo.pdf

Katalonski zakon o prevenciji i gospodarenju otpadom:

<https://eldiariodeabogados.com/cataluna-dice-adios-a-los-plasticos-de-un-solo-uso/>

Regionalni zakon Navarre o otpadu:

<https://www.boe.es/buscar/pdf/2018/BOE-A-2018-8953-consolidado.pdf>

Reference po državi:

Švedska

<https://svenskorfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2021-11/SFS2021-996.pdf>

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-202032-om-skatt-pa-plastbarkassar_sfs-2020-32 (zakon iz 2020. o oporezivanju vrećica za nošenje)

Prijevod s engleskog: Zelena akcija / FoE Croatia

Autori_ ce zahvaljuju Europskoj uniji na financijskoj pomoći i fondu Plastic Solutions Fund na velikodušnoj potpori ovoj publikaciji.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost njezinih autora i ne smije se smatrati da odražava stajališta gore navedenih financijera. Financijeri se ne mogu smatrati odgovornima za bilo kakvu uporabu informacija sadržanih u ovim materijalima.

